

**Senjani u Benešićevu rječniku
iliti
o lijevoj strani Rječnika hrvatskoga književnoga jezika
od preporoda do I. G. Kovačića**

Sažetak

Središnji je fokus ovoga rada na abecedariju (popisu natuknica) Rječnika hrvatskoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića (ili Benešićeva rječnika). Budući da se građa toga rječnika temelji na korpusu od petstotinjak djela novije hrvatske književnosti, u prvome se dijelu ovoga rada analizira leksički doprinos senjskih književnika (S. S. Kranjčevića, M. C. Nehajeva, V. Novaka i M. Ogrizovića) abecedariju Benešićeva rječnika. Pronalaze se tzv. senjske natuknice koje su u Rječnik ušle isključivo na temelju citatnih potvrda iz djela senjskih književnika, a potom se istražuje jesu li one potvrđene i u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima, ili ih bilježi i leksikografski obrađuje jedino Benešićev rječnik.

Potruga za senjskim natuknicama u Benešićevu rječniku otvorila je mnoga pitanja vezana za odabir leksika koji će postati njegovim abecedarijem. Jedno je od pitanja je li pri biranju natuknica Benešić bio pod utjecajem kakve jezične ideologije, a na njega se nastoji odgovoriti pomnim iščitavanjem predgovora Rječniku. Drugo se pitanje vezuje za zastupljenost kajkavskog leksika u abecedariju Benešićeva rječnika, i to onog koji je dijelom novije hrvatske književnosti (npr. iz djela Galovićevih, Domjanićevih, Krležinih, Kovačićevih i itd.).

Oba dijela analize dala su zanimljive rezultate. S jedne strane pokazalo se da Benešićev rječnik bilježi daleko više leksika potvrđenog u djelima senjskih književnika od suvremenih jednojezičnika i u tome leži njegova kvaliteta i posebnost. S druge pak strane, pokazalo se da je Benešić prilikom odabira natuknica za svoj rječnik bio pod utjecajem ideologije standardnog jezika zbog čega je nerado u Rječnik uključivao kajkavske lekseme potvrđene u novijoj hrvatskoj književnosti – čak i iz djela koja su navedena kao dio njegova korpusa. S obzirom na otkriveno, predlaže se revizija lijeve strane Benešićeva rječnika.

Ključne riječi: Benešićev rječnik, abecedarij, senjski književnici, ideologija standardnog jezika

Uvod

U radu se analizira leksički doprinos senjskih književnika abecedariju *Benešićeva rječnika*. Prije svega traže se riječi koje su u tom *Rječniku* postale natuknicom isključivo zahvaljujući oprimje-

renjima iz djela senjskih književnika. Nadalje se promatra njihov status u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima, da li ih bilježe ili ne, kako bi se pokazala važnost *Benešićeva rječnika* u opisu jezika novije hrvatske književnosti.

Analiza pak tzv. *senjskih natuknica* otvorila je čitav niz pitanja o lijevoj strani rječnika koji bi trebao opisati jezik (novije) hrvatske književnosti. Kako je u nas *Benešićev rječnik* jedini takve vrste, valja se osvrnuti na autorski odabir natuknica koje u nj ulaze. Često se u literaturi o tom *Rječniku* piše kao o nenormativnom i informativnom, no uzimajući u obzir njegovu lijevu stranu pitamo se je li tomu baš tako? U radu želimo pokazati dvije naoko oprečne stvari.

Prvo, *Benešićev rječnik* bilježi uistinu zanimljiv leksik, tvorbe i porabe iz jezika hrvatske književnosti, koje ne bilježi nijedan drugi hrvatski jednojezičnik. O tome je već pisano, a mi ćemo tu izjavu potkrijepiti primjerima iz djela senjskih književnika koja su ušla u *Rječnik*, kako bismo istovremeno pokazali velik senjski doprinos leksičkoj razvedenosti jezika hrvatske književnosti.

S druge ćemo strane upozoriti na nedostatnost *Benešićeva rječnika* za realan opis jezika hrvatske književnosti, jer u obradu ne uključuje mnogobrojne nestandardne i neštokavske lekseme i jezične oblike, osobito kajkavske. Mišljenja smo da bi jeziku hrvatske književnosti trebalo pristupiti s neutralnije sociolingvističke pozicije i leksikografski ga obraditi onakvim kakav on doista jest – obogaćen leksikom iz svih triju naših narječja i riječima iz različitih registara upotrebe. Stoga predlažemo reviziju lijeve strane *Benešićeva rječnika* kako bi u budućnosti taj *Rječnik* bio vjernija slika jezika koji opisuje.

1. *Benešićev rječnik* – hrvatski specifikum

Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića počeo se izrađivati sredinom 20. stoljeća na poticaj ondašnjega potpredsjednika JAZU, akademika Miroslava Krleže. Posao izrade *Rječnika* povjeren je kulturnome radniku (polonistu, prevoditelju, leksikografu) Juliju Benešiću (1883.–1957.), zbog čega se *Rječnik* danas često i zove upravo *Benešićevim rječnikom*. Evo što kaže sâm Julije Benešić u predgovoru prvome svesku (*a-rzati*), kako je zamislio rječnik novije hrvatske književnosti:

„Svrha je ovog Rječnika da dade sliku književnog jezika, kojim su pisali hrvatski književnici od vremena ilirskog pokreta (1835.) do početka drugog svjetskog rata, okruglo: u vremenu od jedne stotine godina, i to citatima uz svaku riječ, kako je ta riječ iznesena u književnim djelima hrvatskih pjesnika i beletrista.“ (Benešić, 1985: XVII).

Odabirom takva pristupa i obradom leksika utemeljenog na književnim citatima *Benešićev rječnik* zauzima posebno mjesto unutar hrvatske leksikografije (v. Nikolić-Hoyt, 2010: 80; Filipović Petrović 2015: 43).

Autor kaže da je izdvojio 107 po njegovu mišljenju ponajboljih književnika pazeći pritom da budu iz svih generacija tijekom stotinu godina i iz svih naših krajeva (Benešić, 1985: XXIV, XXVI).

Kasnijom provjerom utvrdili smo da je zapravo riječ o 114 autora među kojima su, spominjemo tek kao zanimljivost, samo tri žene (Ivana Brlić Mažuranić, Zdenka Marković i Adela Milčinović).¹²¹ Na Benešićevu su se popisu tako našla najzvučnija imena hrvatske književnosti poput Dobriše Cesarića, Slavka Kolara, Ante Kovačića, Silvija Strahimira Kranjčevića, Miroslava Krleže, Janka Leskovara, Antuna Gustava Matoša, Vladimira Nazora, Milutina Cihlara Nehajeva, Vjenceslava Novaka, Augusta Šenoa, Tina Ujevića, Iva Vojnovića, kao i manje poznati književnici poput Tugomira Alaupovića, Nike Bartulovića, Ferde Becića, Jurja Carića, Stjepana Ilijaševića, Ivana Krnica, Milkana Lovinca itd.¹²² Marije Jurić Zagorke, primjerice, uopće nema.

Kada bismo *Benešićev rječnik* željeli odrediti s obzirom na njegov odnos prema korpusu, valja reći da on nije utemeljen na korpusu, nego se korpusom vodi (usp. Tognini-Bonelli, 2001: 84), odnosno, leksikografska rješenja u tom rječniku vođena su podacima iz korpusa (u ovom slučaju citatnim potvrdama) tako što se riječi bilježe u obliku u kojem su zabilježene kod pojedinog pisca, a njihova su značenja kontekstualno uvjetovana.

Također je važno naglasiti da u *Benešićev rječnik* ne ulaze sve riječi koje se nalaze u korpusu, nego samo one probrane od strane autora.

Za svoj rječnik Benešić kaže da je nenormativan i informativan, da se njime ponajprije želi prikazati život riječi u književnosti, odnosno, dati slika hrvatskog književnog jezika u odabranu književnom periodu:

„Pri sastavu rječnika književnoga jezika ne radi se samo o tome, da se unesu pojedine riječi, nego je glavno: navesti tu riječ u njezinoj upotrebi, u frazi, u kojoj je ta riječ centralna. Rječnik će zabilježiti tu riječ dajući joj ruho, kojim ju je autor zaodjeo, zabilježit će frazu, a ne goli izraz“ (Benešić, 1985: XXIII).

Drugim riječima, natuknice *Benešićeva rječnika* nastale su (i nastaju) na temelju građe ekscerpirane iz književnih djela odabranih autora. Na desnoj strani natukničkoga članka obrađene su gramatički te im je pridodano značenje koje je izvedeno iz rječničkog, ili češće rječničkih citata, čiji kronološki poredani prijepisi čine drugi dio rječničke natuknice. Pogledajmo u nastavku primjer obrade jedne natuknice iz 13. sveska, koji je ujedno prvi u nizu *novih*¹²³ svezaka *Benešićeva rječnika*:

Senj, m., grad u Hrvatskome primorju.

Ob noć bliedom mjesečinom / S bijelih kulā Senja grada / Strašno glede na poljanu / Mrtve glave od Turakā (*Vraz, Izabrane pjesme, 1880, 223*). — »Na kamenu, Senju moj / Uz viek dičan, slavan stoj! / Eto opet zora ruji, / Vieki ti mladi titnja, buji: ...

121 A da je ženske književne produkcije u Benešićevo doba itekako bilo svjedoči nam, između ostalog, i *Bibliografija knjiga ženskih pisaca štampanih u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni i Hercegovini do svršetka 1935.* koju su izradile Branka Dizdarević (Hergešić) i Jelka Mišić-Jambrišak.

122 Popis autora i izvora iz kojih su vađeni citati za *Rječnik* vidi u prvome svesku (*a-rzati*) iz 1985., a revidiran popis u 13. svesku (*s-spužvast*) iz 2013. godine.

123 Zbog duge povijesti nastajanja *Benešićeva rječnika* postoje stanovite razlike u metodologiji izrade pojedinih svezaka, posebice uočljive prilikom usporedbe tzv. *starih* (1.–12.) i *novih* svezaka (13. i 14.), o čemu će kasnije u radu biti više riječi.

(Vukelić, *Književno cvieće*, 1882, 129). — Po gradu se općenito mislilo, da je nadvojvodu zadržalo u Senju nevrjeme ... (Novak, *Tito Dorčić*, 1906, 85). — Sa visina gruala bura, kanda će polomiti drevno hrašće oko Senja ... (Šenoa, *Čuvaj se senjske ruke*, 1932, 7).

2. Sudbina *Benešićeva rječnika* – od ideje do realizacije

Benešićev rječnik ima pomalo nesretnu sudbinu i dugu povijest nastajanja. Rađen je na način da su se sredinom 20. stoljeća odabrani citati ispisivali na listiće uz navođenje njihova autora, godine izdanja i broja stranice na kojoj se nalaze. Ti su se listići abecedno slagali i pohranjivali u kutije odgovarajućeg slova. Benešić u predgovoru kaže da je ispisano 150 tisuća listića (Benešić, 1985: XXIV).

Prije smrti 1957. godine Benešić je obradio tek dio građe, *a-serenada*, koji je potom tridesetak godina ostao u rukopisu (Hamm, 1985: XXVII). Njegova su se dovršavanja osamdesetih godina uhvatili urednici, ponajprije akademik Josip Hamm, a nakon njegove smrti akademici Milan Moguš i Josip Vončina, koji su priredili i objavili prvih dvanaest sveska (1985. –1990.), odnosno od *a* do kraja slova *r* (*rzati*).

Građu na listićima preostalih slova (S–Ž) počeo je devedesetih godina prošloga stoljeća obrađivati akademik Slavko Mihalić, no značajniji su se pomaci u smjeru završavanja *Rječnika* dogodili tek 2008. godine kada na poticaj akademika Milana Moguša posao dovršavanja *Benešićeva rječnika* preuzima Zavod za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (v. Nikolić-Hoyt 2010: 62; 2013a: II). Otada do danas objavljena su dva *nova* voluminozna sveska: trinaesti (*s-spužvast*) 2013. te četrnaesti (*spužvica–švrljuga*) 2017. godine, a nastavljen je i rad na slovu T.

Budući da se na *Benešićevu rječniku*, doduše nekontinuirano, radi već sedamdesetak godina, a u tom je periodu leksikografija kao znanost znatno napredovala i počela se voditi novim tehnološkim i metodološkim načelima, jasno je da se u *novim* svescima *Rječnika* nije moglo u potpunosti nastaviti tamo gdje je Benešić stao. Stoga, iako se u određenoj mjeri poštuju osnovne smjernice koje je autor zadao, u daljnjem se radu uvode i novine u obradi s ciljem poboljšanja kvalitete i iskoristivosti *Rječnika* (v. npr. Nikolić-Hoyt, 2010: 68; 2013a; Filipović Petrović, 2012a). Tu je za našu temu važno istaknuti da se u obradi ne dira u Benešićev abecedarij te se i dalje obrađuju leksemi koje je on (ili koji njegov suradnik) odabrao, zapisao i smjestio u kutiju. Može se stoga reći da su *benešićografi* ostali u procjepu između načela da *Rječnik* valja završiti na način kako ga je zamislio i započeo sâm Julije Benešić, no da ne treba ponavljati njegove pogreške u obradi (usp. Nikolić-Hoyt, 2010: 68, 2013a: II).

S vremenom se pokazalo da podaci na listićima nisu uvijek vjerodostojni niti čitljivi te se išlo na nabavu izdanja kojima se Benešić koristio (njih petstotinjak)¹²⁴ kako bi se svaki ispisani citat s listića provjerio u izvorniku i točno zabilježio u *Rječniku* (v. Nikolić-Hoyt 2013a: II). Najveća je

124 Tom je prilikom detaljno revidiran popis pisaca i djela iz kojih su ekscerpirani citati, a koji je objavljen u prvome svesku *Rječnika* 1985. te je prema podacima na listićima sastavljen novi popis koji je objavljen uz prvi *novi* svezak *Rječnika* (v. Filipović Petrović i Marković 2013.).

pak novina u posljednja dva sveska bilježenje punog bibliografskog podatka uz svaku citatnu potvrdu. Piše se tako prezime pisca, naslov djela, godina izdanja i broj stranice nakon citata, što u starim svescima nije bio slučaj (više o novim metodološkim postupcima v. Nikolić-Hoyt 2013a: IV–IX). Na taj način zainteresirani korisnik uvijek može provjeriti vjerodostojnost obrađenih podataka te dobiti informaciju je li dani citat iz prvog izdanja kojega autora, ili iz njegovih kasnijih izdanja, što se u jezičnome smislu također pokazalo izuzetno važnim.¹²⁵

O strukturi i sudbini *Benešićeva rječnika*, kao i o njegovu mjestu i ulozi unutar hrvatske leksikografije, u posljednjih je desetak godina napisan cio niz vrijednih radova (Nikolić-Hoyt 2010, 2011, 2013a, 2013b, 2017; Filipović Petrović 2012a, 2012b, 2015, 2018), uključujući i doktorsku disertaciju *Status frazema u „Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića“* (Filipović Petrović 2014). U spomenutim radovima autorice se uglavnom bave izazovnom desnom stranom rječničkih natuknica, njihovom strukturom te obradom značenja i frazeologije, koja zbog svoje kompleksnosti zahtijeva mnogo pažnje te okupira obrađivače na dnevnoj razini.

O lijevoj pak strani *Benešićeva rječnika*, u smislu odabira natuknica, nije se mnogo pisalo, niti u stilističkom, niti ni u sociolingvističkome smislu, a tomu je zasigurno kumovao i restriktivno utvrđen Benešićev abecedarij na koji priređivači s(a)vjesno i dogovorno ne vrše utjecaj kako bi *Rječnik* i dalje ostao Benešićevim autorskim djelom.¹²⁶

Ovaj je rad zamišljen kao mali doprinos istraživanju velike lijeve strane *Benešićeva rječnika*. Cilj mu je pokazati dvije naoko oprečne, a opet isprepletane stvari:

- a) da Benešićev rječnik bilježi uistinu zanimljiv leksik, tvorbe i porabe iz jezika hrvatske književnosti kojih nema u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima te je stoga potreban i važan dio hrvatske leksikografije. To ćemo pokazati na primjerima iz djela senjskih književnika koja ulaze u Benešićev korpus;
- b) da se isključivanje dijela leksika iz hrvatske književnosti ne može pravdati samo argumentom prostorne ograničenosti *Rječnika*, ili estetskim ukusom autora i ekscerptora, nego da je pri biranju leksema koji će postati natuknicama prisutna i određena jezična ideologija. Iz toga slijedi da jezik novije hrvatske književnosti nije zadovoljavajuće opisan u hrvatskoj leksikografiji, odnosno da se *Benešićev rječnik* ne temelji na reprezentativnom korpusu i ne zadovoljava u potpunosti potrebe hrvatske književne leksikografije.

125 Opće je poznato da je splotom nelingvističkih okolnosti nerijetko mijenjan jezik hrvatskih pisaca iz druge polovice 19. i s početka 20. stoljeća. To je rezultiralo jezično nekompatibilnim izdanjima istih književnih djela. Primjerice, u grafijsko-jezičnom su neskladu izdanja Leskovarovih djela objavljena početkom 20. stoljeća i ona objavljena za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske. Više o toj temi, kao i o prijedlogu bilježenja paralelnih korpusnih glosa u *novim svescima Benešićeva rječnika* v. Nikolić-Hoyt, 2017.

126 Naime, i urednici starih svezaka, kao i urednici novih drže se načela koje je iznio akademik Matković u uvodnome slovu prvoga sveska: „Kao u izrazito autorskom radu, u izboru primjera vođenom kriterijem ne samo književno povijesnog nego i subjektivno estetskoga ocjenjivanja, svaka naknadna intervencija urednika ili priređivača bila je nedopustiva.“ (Matković, 1985: [VIII]).

Iz istog su razloga izbačeni izvori i citati koje je svojevremeno u *Rječnik* dodavao akademik Slavko Mihalić prema vlastitu nahođenju, a koji izlaze iz Benešićeva okvira (usp. Nikolić-Hoyt, 2013a: III).

3. Senjani u *Benešićevu rječniku* – od *anđelčeta* do *svjetovlja* i *šiljanja*

Pod Senjanima u *Benešićevu rječniku* misli se s jedne strane na akademika Milana Mogaša, Senjanina, koji je bio suurednik *starih* i *novih* svezaka, pokretač rada na *Rječniku* 2008. godine te voditelj projekta dovršavanja *Rječnika* od 2011. do svoje smrti koncem 2017. godine.

S druge strane, pod Senjanima se u *Benešićevu rječniku* misli na četvoricu senjskih književnika iz čijih je djela Benešić vadio citate na temelju kojih je gradio natuknice, a to su Silvije Strahimir Kranjčević, Milutin Cihlar Nehajev, Vjenceslav Novak i Milan Ogrizović. Senjski su književnici u *Rječniku* zastupljeni velikim brojem književnih djela.¹²⁷

Ako želimo govoriti o doprinosu senjskih književnika *Benešićevu rječniku* i hrvatskoj leksikografiji uopće, onda nam je zadaća istražiti koje su natuknice ušle u *Rječnik* isključivo na temelju citatnih potvrda iz djela senjskih književnika, a nema ih u drugim hrvatskim jednojezičnicima.¹²⁸ Takve, uvjetno rečeno, *senjske natuknice*, istražene su na uzorku od četiri sveska *Benešićeva rječnika*: 1. (*a–burkati*); 6. (*lađar–mondenstvo*); 13. (*s–spužvast*); 14. (*spužvica–švrljuga*) s namjerom da se pokrije više dijelova abecede te da se ravnomjerno obuhvate i *stari* (1. i 6.) i *novi* (13. i 14.) svesci *Rječnika*.

Kada su ekscerpirane leksičke natuknice iz *Benešićeva rječnika* koje su oprimjerene jedino

---

127 U bilješki donosimo djela senjskih književnika iz revidiranoga popisa pisaca i djela koji je objavljen u 13. svesku *Benešićeva rječnika* (Benešić, 2013: XV–XXXIV):

KRANJČEVIĆ, Silvije Strahimir

Izabrane pjesme. Zagreb, 1898.

Pjesnička proza. Zagreb, 1912.

Djela I: za narod. Zagreb: Minerva nakladna knjižara d.d., 1933.

Djela II: za čovjeka. Zagreb: Minerva nakladna knjižara d.d., 1934.

Djela III: pred vizijama. Zagreb: Minerva nakladna knjižara d.d., 1934.

Djela IV: kroz život i djelo. Zagreb: Minerva nakladna knjižara d.d., 1934.

NEHAJEV, Milutin Cihlar

Bieg: povjest jednog našeg čovjeka. Zagreb, 1917.

Vuci. Zagreb, 1928.

Rakovica. Zagreb, 1932.

Knjiga eseja. Zagreb, 1936.

Pripoviesti. Zagreb, 1944.

Eseji I. Zagreb, 1944. (Djela Milutina Nehajeva, svezak 10).

Eseji II. Zagreb, 1945. (Djela Milutina Nehajeva, svezak 11).

NOVAK, Vjenceslav

Podgorka: slika iz hrvatskoga Primorja. Zagreb, 1894.

Nikola Baretić. Zagreb, 1896.

Posljednji Stipančići: povijest jedne patricijske obitelji. Zagreb, 1899.

Zapreke: pripoviest iz savremenoga hrvatskoga života. Zagreb, 1905.

Tito Dorčić: pripovijest. Zagreb, 1906.

Informator. Zagreb, 1932.

OGRIZOVIĆ, Milan

Hasanaginica: drama u tri čina. Zagreb, 1909.

Tajna vrata: sedam novela. Zagreb: Kugli, [1920.].

U prvih dvanaest svezaka konzultirani su i sljedeći naslovi koji su kasnije izuzeti: Kranjčević, *Triptih*, 1908. i Novak, *Pod Nehajem*, 1892.; *Podgorske pripovijesti*, 1889.

128 To dakako ne znači da tih leksema nema u djelima drugih književnika, nego samo to da su u *Benešićevu rječniku* za te natuknice zabilježena jedino oprimjerenja iz djela četvorice senjskih književnika. One su *senjske* iz perspektive *Benešićeva rječnika* te im stoga naziv bilježimo kurzivom.

citatima iz djela spomenutih senjskih književnika, sljedeći je korak bio ekscerpirati leksik provjeriti u općim hrvatskim objasnidbenim jednojezičnicima i rječniku stranih riječi (u Anićeve (2004), Šonjinu (2000) i Šamijinu (2012) rječniku, u *Velikome rječniku hrvatskoga jezika* (2015), na *Hrvatskome jezičnom portalu* te u Klaićeve (1983) *Rječniku stranih riječi*) kako bi se utvrdilo u kojoj su mjeri *senjske natuknice* zastupljene u suvremenoj hrvatskoj leksikografiji, odnosno koja je važnost *Benešićeva rječnika* u njihovoj afirmaciji i obradi.

U potrazi za potvrdama bilo oblika, bilo značenja *senjskih natuknica Benešićeva rječnika* u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima, došlo se do sljedećih rezultata, odnosno do podjele ekscerpiranog leksika u pet skupina:

- a) *Senjske natuknice iz Benešićeva rječnika* potvrđene i u hrvatskim općim jednojezičnicima i/ili u rječniku stranih riječi, na primjer:¹²⁹

bârčica, f., dem. od *barka*.

Fratri znadu, da dobrinjski župnik Andrejčić u barčici lako prevesla kanal (*Nehajev*).

bôdulski -ā -ō.

Bracera upućena sa mladim bodulskim vinom u Senj (*Nehajev*).

lihva, f.

Sjeti se on nekog cincara Marka, koji se bog zna otkuda doselio u Senj i živio od lihve (*Novak*).

ministrirati ministrirām, *dvoriti kod mise*.

Tek što sam malo čitati naučio, već sam i ministrirao (*Ogrizović*).

spaljivanje, glag. im. od *spaljivati*.

... puk se gdjekad zabavlja i spaljivanjem heretičara ... (*Nehajev, Knjiga eseja, 1936, 133*).

šarenilo, n., *raznobožnost*.

A on je titrao u vatrenom šarenilu boja kao kaplja rose o paučini (*Kranjčević, Djela IV, 1933, 39*).

itd.

Prva je skupina *senjskih natuknica* očekivano najveća i za našu temu najmanje zanimljiva jer bilježi opći leksik u uobičajenoj upotrebi koji obrađuju i suvremeni hrvatski jednojezičnici.

- b) *Senjske natuknice iz Benešićeva rječnika* čiji oblik nije potvrđen u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima bilo zbog knjiškog, bilo zbog zastarjelog oblika, ili danas neplodne tvorbe, primjerice:

129 Primjeri iz prvih dvanaest svezaka u *Rječniku* do kraja slova R nisu popraćeni punim bibliografskim podatkom te ih ovdje prenosimo onako kako su tiskani, bez provjere u izvornicima jer to nije ključno za našu temu. Imamo ipak na umu da je u njima moguć kakav slovni ili jezični raskorak od izvornika.

andělče (Kranjčević), *arkivār* (Nehajev), *bèznadica* (za *beznade*) (Ogrizović), *bližika* (za *rođak*) (Nehajev), *bogopsóvac* (*koji psuje boga*) (Kranjčević), *břđe* (coll. od *brdo*) (Novak), *măšinālno* (za *mahinalno*) (Nehajev), *milòrānka* (*draga, mila, može biti i: milovanka*) (Kranjčević), *sakaluša* (*vrsta puške*)¹³⁰ (Nehajev), *sanjarstvo* (za *sanjarenje*) (Novak), *sječat* (za *sječanje*) (Novak), *skvrn* (za *grieh*) (Kranjčević), *slaboština* (za *slabost*) (Kranjčević), *snašati* (za *podnositi, trpjeti*), *snažnost* (za *snagu*) (Nehajev), *spokoriti se* (za *pokoriti se*) (Novak), *spolnik* (*gramatički rod*),¹³¹ *sposobnik* (*dosije o zaposleniku*) (Novak), *sposobnjak* (*polaznik*) (Novak), *surovitost* (za *surovost*) (Novak), *svemudar*¹³² (*koji je apsolutno mudar*) (Kranjčević), *svrnuti se* (za *osvrnuti se*) (Novak), *svršnost* (za *svrhovitost*) (Nehajev), *šaranjić* (dem. od *šaran*) (Novak), *šarina* (za *šarenilo*) (Nehajev), *šašje* (*mjesto obraslo šašjem*) (Kranjčević), *šiljanje* (za *slanje*) (Nehajev) i sl.

- c) *Senjske natuknice* iz *Benešićeva rječnika* kojih nema u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima ponajprije iz metodoloških razloga, jer tamo obično ne budu natuknicom produkti derivacije poput augmentativa, deminutiva, komparativa, trajnih oblika glagola, glagolskih imenica, supletivnih osnova i sl., dok u Benešića budu (v. Nikolić-Hoyt, 2013a: VIII). Na primjer:

bocurina (Novak), *bòščić*¹³³ (dem. od *bog*) (Kranjčević), *bürica* (Nehajev), *lútnuti* (< *lutati*) (Kranjčević), *mèdić* (Nehajev), *mürnuti* (< *miriti* ‘*mirisati*’) (Kranjčević), *sanjavati* (Kranjčević), *smlavljen* (Nehajev), *smršten* (Nehajev), *spiskati* (*na brzinu spisati, napisati*) (Nehajev), *stizavati* (Nehajev), *stresavati se* (Ogrizović), *šegav* (Nehajev) i sl.

- d) *Senjske natuknice* iz *Benešićeva rječnika* kojih nema u promatranim hrvatskim jednojezičnicima jer ne pripadaju standardnome jeziku nego (čakavskim) mjesnim govorima,¹³⁴ primjerice:

130 Taj primjer ima u Klaićevu *Rječniku*, no također prema Nehajevu.

131 Iz Benešića:

spolnik, m., *gramatički rod*.

I tako se Niko opet vratio k tvrdoj kosti njemačkih spolnika, te u snu i na javi redao po vlastitoj mnemotehničkoj metodi sve poznate rieči u tri velike, neprijateljske čete ... (Novak, Nikola Baretić, 1896, 41/42).

U *Benešićevu rječniku* značenje glasi ‘gramatički rod’, dok u Akademijinu nalazimo značenje ‘član’. Potonje se čini točnijim.

132 Taj je leksem potvrđen samo još u Akademijinu *Rječniku* i to iz jedinoga primjera Šiška Menčetića.

133 Iako u *Rječniku* obrađena natuknica glasi **boščić**, u izvorniku je zapravo **bošćić**:

A što dršćeš ludo, djevojčice mala, / Sa stalka joj bošćić sa prstićem pr’jeti. / Čeznula si dugo pa si dočekala, / Ponoć će ga sad don’jeti! Thalamos (fragment), *Djela III*: pred vizijama. Zagreb: Minerva nakladna knjižara d.d., 1934., str. 205.

Taj nam primjer može poslužiti u argumentaciji da je Benešić ipak uzimao u obzir jezičnu i pravopisnu normu, jer zašto bi inače ispravljao Kranjčevića. Neće stoga biti točno da u *Benešićevu rječniku* „ne nalazimo propisane oblike, već svi likovi potvrđeni u korpusu imaju status natukničkog članka“ (Nikolić-Hoyt, 2010: 75).

134 Koje Benešićeve *senjske natuknice* pripadaju dijalektnom leksiku utvrđivali smo njihovom provjerom u šest dijalektnih rječnika koji opisuju senjski govor te govore koji su mu geografski i jezično bliski, s pretpostavkom da će senjski književnici unijeti u svoja književna djela i nešto zavičajnoga leksika. Zagledali smo se u sljedeće rječnike: *Senjski rječnik* (Moguš, 2002), *Rječnik crikveničkoga govora* (Ivančić Dusper – Bašić, 2013), *Rječnik čakavskog govora Novog Vinodol-*

besprikōrno, prilog; v. *besprijekorno*.

Zar je to za čestitog mladića osmog razreda, koji se mora ponašati besprikorno kao djevojka (*Novak*).

Bodùlija, f., *otoci u Kvarneru*.

Miran je to puk, pobožan i po starinsku pošten – ne zna se u Boduliji za krađu i bogohulstvo (*Nehajev*).

bolùhljav -a -o, *boležljiv*.

Ulicom gonio prozebao, buluhljav starac konjče (*Novak*).

lòkež, m., *žderanje*.

Sad je Ivakić mijenjao jednu za drugom čuvaricu svomu djetetu i kućanstvu, ali nikada mira: jedna bila za dijete, a nije za kuću, druga dobra kućanica, ali je malo marila za dijete, treća ni za jedno ni za drugo, četvrta za lokež, peta za krađu (*Novak*).

mànōvra, f., *manevr*, *manevriranje* (*tal. manovra*).

Čovjek je uperio dalekozor put jedne, pak put druge lađe – strah je, da bi se lošom manovrom mogle i sukobiti (*Nehajev*).

míziti se mízim se, *umiljavati se*.

Miziš se i maziš – e, ne bi, da si gospodskoga roda! (*Novak*).

splohom, prilog, *odreda*.

Izlazile silne zbirke, / Tugaljivi epitafi, / Pravile se splohom pjesme / Po stalnijeh paragrafi? (*Kranjčević, Djela II, 1934, 154*).

itd.

Ta nam skupina *senjskih natuknica* pokazuje da *Benešićev rječnik* bilježi ponešto čakavskih dijalektnih oblika kojima književnici obogaćuju svoj, uglavnom standardnojezično pisan, književni izričaj kako bi dali autentičnost i živost svojim književnim djelima. Taj leksički sloj inače možemo pronaći tek u dijalektnim rječnicima čakavskih govora.¹³⁵

- e) *Senjske natuknice* kojih nema u suvremenim hrvatskim jednojezičnicima ili rječniku stranih riječi, u Akademijinu rječniku, kao ni u dijalektnim rječnicima govora Hrvatskoga primorja. Vjerojatno je riječ o produktima kreativne književničke tvorbe, u ponekim primjerima sasvim originalne:

---

skog (J. Sokolić-Kozarić – G. Sokolić-Kozarić, 2003), *Rječnik griško-belgradskoga govora* (Barbarić, 2016), *Grobnički govor XX. stoljeća* (Lukežić – Zubčić, 2007) i *Ričnik gäcke čakāvšćine: kōnpoljski divân* (Kranjčević, 2003).

Postoji dakako mogućnost da i neka od riječi koje nismo uvrstili u tu skupinu pripada dijalektnom leksiku, no spomenuti je rječnici ne bilježe pa je ni mi nismo prepoznali kao takvu.

135 Vidi prethodnu bilješku.

ahàkati -kām, *govoriti „ah“ čudeći se.*

Kako se Nikola presenetio, kad je u sobu ahakajući u dušak unišla frau Fani, a za njom Tonka (Novak).

badavàčica, f., *koja ništa ne radi (mjesto: badavadžijca, tur. bedavaci).*¹³⁶

Kako je ta skitnica upućuje na posao, kao da je kakva lijena besposličarka ili badavačica (Nehajev).

bèspamēt, f., *bezumnost.*¹³⁷

Dok ne bi, začaran do bespameti njezinom tijesnom blizinom, plakao i smijao se (Novak).

bèzbōl, f.

Zdrav čovjek ne misli ni o svom zdravlju ni o bezboli, dok ne osjeti boli (Novak).

blagòvolja, f.¹³⁸

... popusti ovaj put Gašpar, ali ne od blagovolje, van od puste želje, da što prije dočuje novine (Novak).

blàtnožūt -žúta -o.

Uze zuriti kroz prozor na blatnožutu fasadu suprotne kuće (Nehajev).

břditi břdīm, *penjati se uzbrdo.*

Kad mu drhtav korak slabi uzbrdicom mučnom brdi, anđeo mu onaj kaže, gdje mu prijeti kamen tvrdi (Kranjčević).

bûjnobôjan -jna -o, *što je u bujnim bojama.*

Hoće li mu pokazati, koliko je blago srebrnih stuba i ograda, mozaika, ukrašenog drva i bujnobojnih slika nagomilala Venecija u Palači (Nehajev).

majòrenōst, f., *punoljetnost (lat. majorennis, maior annis).*¹³⁹

... izražaj neke svoje majorenosti nad takvim štivom (Novak).

màlograd, m., *maleni grad.*

Odrastao... u sitnim prilikama norveškog malograda (Nehajev).

136 Akademijin *Rječnik* ima natuknicu BADAVAĐIJA, daje za usporedbu leksem MUKTAĐIJA i kao značenje pod 2. čovjek besposlica.

137 Akademijin *Rječnik* daje niz primjera iz istog leksičkog gnijezda, ali ne i *bespamet*: BESPAMEĆE, BESPAMEŠTINA, BESPAMETAN, BESPAMETNICA, BESPAMETNIK, BESPAMETNO, BESPAMETNOST.

138 Ni taj leksem nije potvrđen u Akademijinu *Rječniku* za razliku od mnogobrojnih primjera iz istoga leksičkoga gnijezda: BLAGOVOLITI, BLAGOVOLJAN, BLAGOVOLJE, BLAGOVOLJENJE, BLAGOVOLJITI, BLAGOVOLJNO, BLAGOVOLJNOST.

139 Taj primjer ima u Klaićevu *Rječniku*, no također prema Novaku.

mnogoveslica, f., *barka s mnogo vesala.*

Sa Giudecce opažena je barka mnogoveslica, crna, daleka i još sitna (*Nehajev*).

samorazor, m., *samouništenje.*

Njega ždere orao samorazora i sumnje, ali on ne trpi zato, što je ljudima donio vatru (*Nehajev, Eseji I, 1944, 135*).

saoblikovati saoblikujem, *uskladiti.*

... stao je govoriti tiho, kao da svoje rieči saoblikuje sa najnutrašnjijim mislima, koje su u njem dozrievale (*Nehajev, Pripoviesti, 1944, 268/269*).

strmište, n., *strmo mjesto.*

Po strmištima paslo je rijetko rasijano blago (*Novak, Zapreke, 1905, 232*).

sverodilica, f., *ona koja je sve rodila.*¹⁴⁰

U pradoba, kad mlada je utroba / Sverodilice matere iskonske, / Pod žarkim ljupcem oca Sunca / Drhtnula strastveno oplodena (*Kranjčević, Djela III, 1934, 95*).

svjetovlje, n., *svemir.*

Luč istine u svemiru gori, / Prožičući prostore bez međe, / Kroz koje se svjetovlje koluta / Na uzici nevidime pređe / Tajnog cilja i neznanog puta (*Kranjčević, Djela II, 1934, 141*).

Ta posljednja skupina *senjskih natuknica* daleko je najzanimljivija za našu temu jer predstavlja najveći doprinos senjskih književnika lijevoj strani hrvatske leksikografije na kojoj se našla isključivo zahvaljujući *Benešićevu rječniku*. Leksik iz posljednje skupine zanimljiv je na više razina, istaknut ćemo tek *senjske natuknice* na čijem su mjestu u standardnome hrvatskom jeziku leksičke praznine. U suvremenim hrvatskim jednojezičnicima imamo primjerice *malograđanina* i *malograđanku*, ali nemamo *malograd* koji ima *Nehajev*. U tom je kontekstu vrlo zanimljiv i *Kranjčevićev* glagol *brditi* u značenju 'hodati uzbrdo', kao i *Novakove* imenice *bezbol* i *bespamet* kao kreativni antonimi posve uobičajenim leksemima *bol* i *pamet*. Proučavajući lijevu stranu *Benešićeva rječnika* uočili smo primjerice i *Nehajevljevu* sklonost tvorbi leksema koji znače nijanse osnovnih boja ili sjaj pa tako uz gore navedene primjere *blatnožut*, *bujnobojan* nalazimo u *Nehajeva* i niz drugih primjera od kojih neke bilježe i ostali hrvatski jednojezičnici: *besjajan*, *bijelosrebrn*, *bjelkastoplav*, *blijedosiv*, *sivoze-len*. Sve nas to učvršćuje u stajalištu da u znanstvenim izučavanjima valja posvetiti više pažnje lijevoj strani *Benešićeva rječnika*, kao i lijevoj strani hrvatske leksikografije uopće.

---

140 Akademijin *Rječnik* bilježi SVERODNICU.

4. Tek kratki pogled udesno

Istražujući doprinos senjskih književnika lijevoj strani ili abecedariju *Benešićeva rječnika* bilo je nemoguće previdjeti i raznovrsne primjere vrlo zanimljivih poraba leksema, što pak ulazi u desnu stranu rječnika, točnije u obradu prenesenih značenja.¹⁴¹ Spomenut ćemo tek nekolicinu zanimljivih primjera koji nisu potvrđeni ni u kojem drugom hrvatskom jednojezičniku:

sedlo, n. 3. *udubina nad korijenom nosa, među očima.*

... krupan nos ima na pregibu kod očiju čvrsto izdjelano sedlo, a nosnice su široke i čitljive (*Nehajev, Vuci, 1928, 7/8*).

skakavac, m. 2. ovdje u značenju *dijete*.

Kad čovjek ima kod kuće ženu i devet skakavaca, onda je za nj prestala radost života (*Novak, Tito Dorčić, 1906, 107*).

skretati skrećem. 3. *zalaziti.*

Galebovi su lepršali nad nama, a sunce je skretalo za goru (*Ogrizović, Tajna vrata, 1920, 45*).

sočno, prilog, *privlačno.*

... iza poluotvorenih usta s krasno izrezanim ustnicama izvirivahu sočno mali, gusti i bijeli zubi (*Novak, Nikola Baretić, 1896, 15*).

stanje, n. 3. *odnos.*

Meni ne može ništa, a ako te mrzi, kao što kažeš, onda ti i onako nema s njime stanja (*Novak, Tito Dorčić, 1906, 81*).

svađati svađam, *upravljati (o pogledu).*

... ona diže ruke; / Da se kr'jepi koju suzu gutne, / Pa na sinka oči svađa mutne (*Kranjčević, Djela I, 1933, 45*).

svijeća, f. 2. *život.*

Kad mi klone hladno čelo, / Kad dogori sv'jeća moja, / Kad mi mrtve oči sklopi / Samilosna ruka koja – / I kad tuđa suza čija / Oplače mu puste dane, / Braćo moja, ljudi moji, / Smilujte se onda na me! (*Kranjčević, Djela II, 1934, 45*).

šećeriti šećerim. 2. *činiti ugodnijim, lakšim.*

Ko d'jete bunca mašta: života zbilja kruta / Varkom čemer svoj šećeri (*Kranjčević, Djela III, 1934, 83*).

---

141 O metodama obrade prenesenih značenja u *Benešićevu rječniku* v. npr. Filipović Petrović, 2015. i Nikolić-Hoyt, 2013a.

Izdvojeni primjeri premještaju nakratko naš fokus na desnu stranu Benešićevih rječničkih natuknica, odnosno na obradu zanimljivih *neobičnih* značenja sasvim *običnih* leksema. U suvremenim hrvatskim jednojezičnicima takve porabe nisu obrađene što daje na važnosti *Benešićevu rječniku* koji ih jedini bilježi. Tu svakako dolazi do izražaja načelo da značenje svake natuknice *Benešićeva rječnika* mora biti vidljivo i proizlaziti iz njezina oprimjerenja (korpusom vođen pristup), a nije slučajno da svi primjeri dolaze iz *novih* svezaka, jer se u njima pomnije skrbi o obradi značenjskih nijansi pojedinih leksema i dosljednije se provodi spomenuto načelo.

Po analizi natuknica koje je Benešić odabrao na temelju citata iz djela četvorice senjskih književnika (S. S. Kranjčevića, M. C. Nehajeva, V. Novaka i M. Ogrizovića), čak i na temelju manjeg uzorka *Rječnika* koji čine četiri sveska, zaključujemo da *Benešićev rječnik* bilježi mnoštvo zanimljivih ne-standardnih, zastarjelih i knjiških oblika i poraba, uključujući i ponešto čakavskoga leksika integriranog u djela spomenutih autora. Pregršt je primjera koje bilježi *Benešićev*, a ne bilježe ih suvremeni hrvatski jednojezičnici (uključujući i Šamijin nenormativni rječnik) i u tome leži vrijednost i jedinstven položaj *Benešićeva rječnika* unutar hrvatske leksikografije. Taj je dio analize također pokazao veliku kreativnost senjskih književnika kao i njihov doprinos bogaćenju leksika hrvatske književnosti.

Međutim, analiza Benešićeva abecedarija pokazala je i neke njegove manjkavosti, o čemu ćemo govoriti u nastavku rada.

5. Kako su birani citati i natuknice? – o Benešićevim načelima

Lijeva strana (abecedarij, popis natuknica)¹⁴² svakog rječnika odrazom je društveno-povijesnoga konteksta u kojem rječnik nastaje (Gorjanc, 2017: 62). U autorskom rječniku kakav je Benešićev zasigurno ima i nejezičnih razloga kojima se može objasniti odabir ili izuzeće određenih leksema. Te ćemo razloge nastojati iščitati iz Benešićeva predgovora *Rječniku*.¹⁴³

Iz ugovora koji je Julije Benešić 1949. sklopio s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti čitamo da će se *Rječnik* voditi nizom načela, od kojih su za našu temu važna prva četiri:

- a) izbaciti iz toga [Broz-Ivekovićeve] Rječnika sve riječi, **koje nisu ušle u naš današnji književni jezik**, kao nepotrebne turcizme, ostale domaće ili strane riječi, makar i narodne, a ne govore se danas više;
- b) unijeti u nj one **dobre riječi** naših modernih autora, koje su danas **općenite u književnom govoru**;

142 U hrvatskoj se leksikografiji za naslov rječničkoga članka uvriježio naziv *natuknica*. Natuknica je osnovna rječnička jedinica koja je grafički obilježena, koja ima u rječniku početni položaj i koja je predmet leksikografskoga opisa. Kako se natuknice uglavnom nižu na lijevoj strani rječnika, tako se o natukničkome nizu često govori kao o lijevoj strani rječnika (v. Tafra, 2012: 111, 112).

143 Pišući o odnosu hrvatske i srpske leksikografije, Tafra (2005: 200) u poglavlju *Rječnik i politika* piše da je politički utjecaj na autore rječnika vidljiv u nazivu jezika, **a u izboru leksičkih jedinica autori su imali slobodu**. Dalje kaže da je to koliko je leksikograf bio slobodan, a koliko se sam ograničavao, ovisilo o njegovu stavu prema hrvatskom jeziku i o njegovu prilagođavanju društvenome i političkom trenutku. Potonju misao možemo primijeniti na sve hrvatske leksikografe pa tako i na Julija Benešića.

- c) uvažiti dosadašnji **rad na čišćenju jezika**, koliko je opravdan;
- d) unijeti **dobre provincijalizme, ali ih označiti kao takove**; [...] (Hamm, 1985: XV) (masno isticanje je naše).

Iz rečenoga se daje iščitati da bi Benešić trebao konzultirati Broz-Ivekovićev rječnik, no iz njega izbaciti zastarjelice i strane riječi, da bi trebao prikupljati tzv. *dobre* riječi modernih autora koje su u njegovo vrijeme *općenite* u književnom govoru, kao i *dobre provincijalizme* s time da ih se obilježi kao takve.¹⁴⁴ Vezano za to, Silić (2006: 23) napominje da je prišivanje etiketa riječima poput *arhaizam*, *provincijalizam*, *barbarizam*, *purizam* dijelom ideološkoga pogleda na jezik i to onoga iz perspektive standardnoga jezika koji povlači granice između novog i starog, svojeg i tuđeg, općeg i lokalnog. Drugim riječima, jezik kao standard za razliku od jezika kao sustava prepun je vrijednosnih sudova. Gore spomenute labave vrijednosne formulacije ostavile su Benešiću poprilično razriješene ruke, jer što točno znači *dobra riječ* ili *dobar provincijalizam*?, te je on u konačnici riječi birao prema vlastitu stilističkom ukusu o kojem je imao visoko mišljenje,¹⁴⁵ ali, kako ćemo pokazati, i pod utjecajem ideologije standardnoga jezika,¹⁴⁶ što taj rječnik čini izrazito autorskim djelom. Nekoliko navoda iz predgovora to nam može potvrditi:

„To je jedna karakteristika ovakvog rječnika: sastavljač *bira* citate prema materijalu, koji ima pred sobom i **prema svom ukusu**.“ (Benešić, 1985: XXIII) (masno je isticanje naše).

I dalje:

„Citati su vađeni onako, kako se takvi ekscerpti vade: **po uputi** urednika, **po inteligenciji i vještini** ekscerptora, a **po osjećaju**, koja je riječ u podesnom citatu **vrijedna da se zabilježi**. **Nije to bio mehanički posao**. Drugi je posao odrađivanje i redigiranje rječnika.“ (Benešić, 1985: XXVI) (masno je isticanje naše).

Iako se literaturom često provlači misao da Benešić pri izradi *Rječnika* nije imao normativnih pretenzija (npr. Nikolić-Hoyt, 2010: 81, 83; 2013b: 153),¹⁴⁷ valja skrenuti pažnju i na sljedeća Benešićeva načela:

144 U prvih 12 svezaka *Rječnika* vrlo je malo riječi označeno kraticama *dial.* (dijalekatski), *kajk.* (kajkavski), čak. (čakavski), *ek.* (ekavski), *ik.* (ikavski), *jek.* (jekavski), iako su one nabrojane u Popisu skraćenica na početku prvoga sveska (*a–burkati*). U tom je kontekstu vrlo zanimljiv podatak koji donosi Dora Maček (1994: 215): „Uspoređujući broj natuknica koje su obrađene i označene prema regionalnim varijetetima, B[enešićev rječnik] ih, prema gruboj procjeni građe obrađene za ovaj referat, sadrži oko 19%, mada u tom rječniku nisu korištene mnoge oznake, pa tako niti one za regionalizme. A ima svega 2 do 3%, a engleski rječnik sa sličnim brojem riječi (Collins Cobuild) oko 9%, od čega je znatan broj izraza iz američke standardne varijante engleskog jezika.“

Ako smo dobro shvatili, u *Benešićevu rječniku* ugrubo 19% građe pripada regionalnom leksiku, od čega je tek 2-3% obilježeno kao takvo. Autorica nažalost ne objašnjava svoju metodu određivanja koje Benešićeve leksičke natuknice, osim označenih, pripadaju regionalnome leksiku.

145 Da se Benešić postavlja kao stilistički autoritet vidi, primjerice, Benešić, 1985: XXIV.

146 U suvremenoj sociolingvističkoj literaturi mnogo je pisano o ideologiji standardnoga jezika. Ovdje ćemo istaknuti da je riječ o ideologiji koja zagovara jednu „uniformnu, standardnu“ jezičnu varijantu i postavlja je iznad ostalih u nekoj jezičnoj zajednici. U standardnojezičnim kulturama, kakve su primjerice mnoge europske pa i hrvatska, uz jezični se standard vezuju pojmovi „ispravnosti“, „autoriteta“, „prestiža“ i „legitimnosti“. Standardna se varijanta kodificira u rječnicima i gramatikama široke upotrebe što dovodi do devaluacije drugih varijanti. „Standardni oblik postaje legitimni oblik, a ostali oblici, prema raširenom vjerovanju, postaju nelegitimni.“ (usp. Milroy 2013 [2007]).

147 Uvjetno bi se o nenormativnome karakteru *Benešićeva rječnika* moglo govoriti na temelju *senjskih natuknica* obrađenih pod b), no primijetit ćemo da se nenormativnost uglavnom kreće u okvirima štokavskoga jezičnog sustava.

„Načelo pri sastavljanju ovoga Rječnika *književnoga* jezika bilo je, da mu za izvor posluže u prvom redu pjesnička i prozaička beletristička djela hrvatske književnosti. Nisu vađeni citati iz dramskih djela (osim iz Demetrove „Teute“ i Preradovićeve „Kraljevića Marka“ – oba djela u stihovima) zato, što je iz dramskoga dijaloga teško izvaditi podesno mjesto bez opširnoga citata, a osim toga **govorni jezik drame često nije dovoljno precizan u izrazu.**“ (Benešić, 1985: XVII). (masno isticanje je naše).

Benešićeva misao o dramskome jeziku vrlo je znakovita jer se u dramskim replikama često oponaša govoreni jezik koji sadrži veći broj dijalektizama i supstandardnih izraza, što je i razlogom zašto ga Benešić ne želi uključiti u korpus djela za svoj *Rječnik*.¹⁴⁸ Taj postupak zorno svjedoči o prisutnosti ideologije standardnoga jezika u Benešića. Nadalje se treba ozbiljnije zapitati koliko je on u stvari bio otvoren prema ukupnosti jezika hrvatske književnosti?:

„Književnik-beletrist, književnik-pjesnik (a samo se o takvim književnicima ovdje govori) neće se služiti izrazima vulgarnim, trivijalnim, prostačkim, opscenim, kojima govor obiluje preko mjere; neće uzimati pod svoje pero [...] takve lokalne provincijalizme, koji su širem krugu čitalaca nepoznati, jer takav pisac ne piše tek za svoju ladicu niti samo za svoj intimni i obiteljski krug, pa će – ako ima osjećaja prema čitaču – izbjegavati sve, što smeta jasnoći izražene misli. (Benešić, 1985: XXII).

Benešićev štokavski purizam, kao rezultat ideologije standardnoga jezika, ne treba nas čuditi jer je jezik hrvatske književnosti i u suvremenim teorijskim jezikoslovnim radovima kamen spoticanja te jezikoslovci često ne znaju što bi s njime, kako da ga klasificiraju i odrede prema hrvatskome standardnom jeziku, kako da se prema njemu odnose u jezičnim istraživanjima. Hudeček (2008) piše o dvama dominantnim viđenjima jezika hrvatske književnosti – jedni ga vide kao književnoumjetnički funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika, a drugi, čini se s pravom, smatraju da je jezik književnosti širi pojam od standardnoga jezika upravo zato jer u njem žive i nestandardne riječi, tvorbe i porabe. Problem nastaje kada se rade normativni rječnici i jezični priručnici hrvatskoga jezika, jer normativisti ne bi željeli isključiti hrvatsku književnost iz korpusa na kojem rade, budući da im ona daje legitimitet i težinu, no njezina im ukupnost zapravo kvari jezičnu koncepciju pa uzimaju tek dio, (novo)štokavsku dionicu hrvatske književnosti.

Rječnici pak imaju važnu društvenu ulogu te ih društvo ne prihvaća samo kao fond riječi, nego i kao riznicu kulture te kao autoritet (v. Algeo, 1898: 29; Béjoint, 2010: 231). Ono što ne ulazi u rječnik, kao da ni ne postoji u jeziku, stoga bi tvorci rječnika trebali biti oprezniji i društveno odgovorniji u izboru natuknica (Algeo, 1989: 32;¹⁴⁹ v. i Gorjanc, 2017: 44). Treba se zapitati što ćemo raditi s književnim leksičkim slojem koji ne ulazi u rječnike hrvatskoga standardnog jezika, a nije ušao ni u

148 U taksonomiji izvora prikladnijih za povijesnosociolingvistička istraživanja jezične varijantnosti na prvom se mjestu nalaze sudski zapisnici, dnevnici i osobna pisma, a odmah za njima slijedi jezik drame koji oponaša govor (v. Schneider, 2002). Drugim riječima, u dramskome se jeziku očekuje više jezične varijacije nego u proznome, o čemu je i Benešić zasigurno razmišljao te ga iz tog razloga radije nije uključio u korpus.

Za usporedbu možemo spomenuti sasvim suprotan pristup u suvremenoj korpusnoj leksikografiji koja pri korištenju višemilijunskih korpusa nastoji da barem 10% korpusa sadržava govoreni jezik kako bi bio reprezentativan za jezik u cjelini i služio za istraživanje raznolikosti na svim jezičnim razinama (v. Kuvač Kraljević, Jelena i dr., 2016).

149 „The omission of a word is often taken as a statement that ‘there is no such word’ in the language; the entry of a word is perceived as a seal of approval.“ (Algeo, 1989: 32).

za njega konceptijski predviđen *Benešićev rječnik jezika hrvatske književnosti*?

6. Čega u *Benešićevu rječniku* nema?

Iako Benešić pri odabiru autora iz čijih će djela crpiti citate deklarativno pazi *da budu iz svih generacija tijekom stotinu godina i iz svih naših krajeva* (Benešić, 1985: XXVI), već površna analiza građe pokazuje da nisu svi jezični varijeteti kojima obiluje jezik hrvatske književnosti (obuhvaćen Benešićevim korpusom) imali isti status, niti su u istoj mjeri u njegovu *Rječniku* zastupljeni.¹⁵⁰

Tako se, primjerice, zna da Benešić ne uključuje u popis izvora za svoj *Rječnik* znamenitu Galovićeve zbirku *Z mojih bregov*, a Krležine kajkavskim jezikom pisane *Balade Petrice Kerempuha* uključuje tek formalno. U obradi ne uzima u obzir većinu leksika iz toga djela, nego tek minimalan broj primjera,¹⁵¹ kao ni iz kajkavskih interpolacija inače štokavskih djela Frana Galovića koja su uredno navedena u popisu izvora i djela za *Rječnik* (usp. Maresić i Schubert, 2014: 27). Domjanićeve kajkavsku poeziju, po kojoj je taj pjesnik najpoznatiji, zadesila je ista sudbina – Benešić je ne uključuje među izvore za svoj *Rječnik*,¹⁵² a uključuje Domjanićeve zbirku štokavskih pjesama *Izabrane pjesme* iz 1924. Nije se bolje provela niti Matoševa antologijska pjesma *Hrastovački noćturno*¹⁵³ tiskana u zbirci *Novo iverje* 1900. godine, koja je navedena među izvorima za *Benešićev rječnik*. Nijedan kajkavski leksem iz te pjesme nije dobio natuknički status u *Rječniku*: ni *betek* ‘bolest’, ni *streliti* ‘upucati’, ni *kokotiček* ‘dem. od pijevac’ (ima *kokòtić* iz Ivana Gorana Kovačića), ni *hajčiti* hipokoristik za ‘spavati’, ni *picek* u značenju ‘draga osoba’. U tom kontekstu valja spomenuti da Benešić nije bio previše sklon niti prema kajkavskoj poeziji Ivana Gorana Kovačića čiji je književni opus gornji rubnik Benešićeva korpusa i čije se ime nalazi u naslovu *Rječnika*. Goranova kajkavska poezija iz zbirke *Ognji i rože*, 1945. ulazi u Benešićev korpus jednako kao i Krležine *Balade* – samo deklarativno. Natuknicom, primjerice, nisu postali leksemi *oča* ‘otac’, *beli*, *soze*, *pot* ‘put’, *sonce* i sl., koji su također iz antologijskih pjesama *Mali pot* i *Beli most*.

Sve gore rečeno ukazuje na to da je *Benešićev rječnik* još jedan u nizu hrvatskih rječnika (uz,

150 I Tafra (2005: 200) napominje da: „[v]rijeme nastanka rječnika, naziv jezika na njegovim koricama, pa čak ni leksikografove riječi u predgovoru nisu dovoljan pokazatelj koji se leksik nalazi između korica.“

151 U 13. i 14. svezak (slova *S* i *Š*) ušlo je u *Rječnik* svega osam citata iz *Balada* od kojih su tri oprimjerenja za standardnojezične natuknice (*sparina*, *spas*, *stožernik*), a pet za uvjetno rečeno kajkavske natuknice (*spati*, *spomenek*, *spreklet*, *spuriš*, *štenge*).

152 Benešić je tako osiromašio rječnik novije hrvatske književnosti ne uključivši leksik iz Domjanićevih zbirki pjesama *Kipci i popevke* iz 1917., *V suncu i senci* 1927. i *Po dragomu kraju* 1933. koje se godinom nastanka uklapaju u vremenski okvir *Rječnika*.

153 *Hrastovački noćturno*
Kaj da počmem, moja draga mati,
Smrt i betek — to je sinek tvoj.
Strelili su mene Smiljke zlati
Prami, Smiljka — to je betek moj!
Već je zorja, a ja ne mrem spati,
Po hiži me hinca mislih crni roj,
Kokotiček već kriči za vratu:
Hajči Smiljček, hajči picek moj! (Matoš, *Novo iverje*, 1900, 47).

primjerice, *Akademijin*)¹⁵⁴ koji su se u povijesti hrvatske leksikografije grubo i nepravедно odnosili prema kajkavskome leksiku, čak i prema onome njegovu malenom dijelu koji je nakon hrvatskoga narodnog preporoda uspio ući u jezik hrvatske (uglavnom štokavski-standardnojezično pisane) književnosti.

Evo što o *razvitku* jezika hrvatske književnosti misli Julije Benešić:

„Je li ovo rječnik savršenog hrvatskog književnog jezika? Ne, nije. U ovom će Rječniku čitalac naći sliku *razvitka* hrvatskog književnog jezika u prošlih sto godina. Pozorni će čitalac ovdje iznesenih primjera književnog izraza u prošlih sto godina moći pratiti borbu nekih pisaca s jezikom, počevši od Vraza i od prvog našeg jačeg pripovjedača, Mirka Bogovića, koji se kao Varaždinac, kajkavac, služi Vukovim Srpskim rječnikom, sve do Augusta Šenoae, koji je stvorio hrvatski pripovjedački jezik i našao snažnu riječ na pravom mjestu.“ (Benešić, 1985: XVII).

Iz tog se citata iščitava Benešićeva naklonost standardnome (štokavskome) jezičnom izrazu na koji su tobože evoluirali rodnom kajkavski hrvatski pisci. U tom kontekstu valja spomenuti da *Benešićev rječnik* obiluje dubrovačkim lokalizmima iz djela Vojnovićevih,¹⁵⁵ kao i mnogobrojnim turcizmima od kojih su potonji autoru vjerojatno bliski i zbog vlastita porijekla, on je, naime, štokavac iz Iloka.¹⁵⁶ Tu pak dolazi do izražaja misao iz kritičke analize diskursa da nijedan znanstvenik, istraživač, dodali bismo i leksikograf, nije sasvim objektivan, nego djeluje unutar određenog povijesno-društvenog i kulturnog okvira nastalog na temelju svojih uvjerenja i ideoloških pozicija (Gorjanc prema Katnić Bakaršić, 2017: 15). Mogli bismo stoga reći da *Benešićev rječnik* opisuje jezik novije hrvatske književnosti onako kako taj jezik zamišlja i vrednuje njegov autor – sâm Julije Benešić.

Ovim radom ne želimo tek kritizirati Benešićev odabir natuknica, nego upozoriti na štokavski purizam¹⁵⁷ koji se iz *Rječnika* iščitava i postaviti pitanje: može li se danas štogod učiniti da se to ispravi?

154 Veliki povijesni Akademijin *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (I-XXIII; 1880-1976) koji se izrađivao više od stotinu godina koncipiran je bez kajkavskoga dijela hrvatskoga leksika te je zbog toga 80-ih godina 20. stoljeća započeo izlaziti *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* (1984-), koji se temelji na korpusu starije i novije kajkavske književnosti, kao svojevrsna dopuna Akademijinu *Rječniku* (v. Tafra, 2005: 184).

155 Evo tek nekoliko primjera iz Vojnovićevih djela citiranih u posljednjim dvama svescima: *saloča* ‘salon’, *sklo* ‘staklo’, *smugurica* ‘neugledno žensko čeljade’, *solad* ‘novac’, *spenza* ‘kupovina’, *spurjan* ‘izvanbračno dijete’, *svježoča* ‘svježina’, šalin ‘dio odjeće koji se nosi preko ramen’, škapiin ‘vrsta seljačke obuće s debelim donjim dijelom, škarpin’, škufijica ‘ženski šešir bogato ukrašen vrpcama koje se vezuju ispod brade’, šokeca ‘glupost, budalaština’, *stišnjivati* ‘stezati, stiskati’ itd.

156 Benešićevu sklonost turcizmima primjećuje još prvi urednik *Rječnika* Josip Hamm: „A kod turcizama, koji su svojom egzotikom fascinirali i neke od naših najstarijih književnika (v. npr. samo „Jeđupku“), bilo mu je najteže da se drži spomenutoga Ugovora i da neke izbacuje kao „nepotrebne“. (Hamm, 1985: XXXI).

157 O sveprisutnome štokavskom purizmu u hrvatskoj leksikografiji pisao je još početkom devedesetih godina prošloga stoljeća Stjepan Babić. Najprije se osvrnuo na tada aktualnu tezu za dopuštanjem većeg prožimanja književnoga jezika riječima iz pojedinih narječja i njihovo veće sudjelovanje u izgradnji književnoga jezika, a zatim je zaključio da je hrvatski književni jezik tada ipak već toliko izgrađen i stabiliziran da za tim nema potrebe. Ipak, u slučaju kolebanja, ili s ciljem da zamijene tuđice, na dijalektizme će se „gledati blagohotnije, širokogrudnije nego li smo to dosad gledali. Tu nipošto nećemo dopustiti da djeluje strogi štokavski purizam koji je djelovao dosad.“ (Babić, 1994: 197).

U istog je autora zamjetna ideologija standardnog jezika i otpor prema dijalektizmima (on, za razliku od Josipa Silića, dijalektizmima smatra i kajkavske i čakavske riječi): „Teško je odrediti se prema riječima kao *pirun*, *žmul* (*žmuo*, *žmulj*), *bičerin*, *pjat*, ne zato što ne bismo znali kako da ih obilježimo, nego da li da ih uopće unosimo u rječnik književnoga jezika, jer ako ih unesemo, otvaramo branu za poplavu dijalektizama, a s druge strane onaj tko ne zna da se ti pojmovi označuju književnim riječima *vilica*, *čaša* i *tanjur*, teško da će posegnuti za rječnikom književnoga jezika. Kazujem to zato što ima onih koji smatraju da je takve riječi svakako potrebno unijeti.“ (isto, 198, 199).

Da bi se vjerodostojno opisao leksik jezika hrvatske književnosti u nj trebaju ući jezični ostvaraji iz svih registara i narječja hrvatskoga jezika koje bilježi hrvatska književnost. Mišljenja smo da bi stoga trebalo revidirati lijevu stranu *Benešićeva rječnika* i uključiti više regionalnog leksika iz hrvatske književnosti odabrana perioda. Time bismo prekršili pravilo o neinterveniranju u Benešićev abecedarij, no *Rječnik* bismo obogatili nestandardnim riječima i oblicima iz hrvatske književnosti, učinili bismo ga sociolingvistički gledano modernijim, prihvatljivijim i pravednijim s obzirom na hrvatsku jezičnu situaciju i govornike – korisnike rječnika.¹⁵⁸

No, prije toga valja se još dobro zagledati u lijevu stranu *Benešićeva rječnika*, mi smo promotrili tek odnos prema kajkavski pisanoj jezičnoj kulturi.¹⁵⁹ Dotad možda ne bismo trebali tvrditi da je *Benešićev rječnik* „pouzdanim svjedokom vremena koje odražava“ (Nikolić Hoyt, 2013b: 164); niti da „opisuje sve čega je u hrvatskome jeziku u jednome odsječku njegova vremena bilo“ (Nikolić Hoyt, 2017: 72, 73).

Zaključak

U radu smo analizirali lijevu stranu *Rječnika hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*, iliti *Benešićeva rječnika*. Kako je ovo jedan od prvih, ako ne i prvi rad koji se zanima tom problematikom, jasno je da se njime ne pretendira objasniti sve što predstavlja lijeva strana rječnika kojem je cilj opisati leksik novije hrvatske književnosti. Rad je zamišljen kao mali uvid u načela po kojima su odabrane leksičke natuknice *Benešićeva rječnika*.

Sukladno najavljenom, u radu smo najprije analizirali doprinos senjskih književnika leksičkoj razvedenosti jezika hrvatske književnosti, kako je bilježi *Benešićev rječnik*. Taj je dio analize pokazao da je riječ o vrijednom i kreativnom doprinosu, a također i o jedinstvenom položaju *Benešićeva rječnika* koji ga jedini među hrvatskim jednojezičnicima bilježi.

S druge strane, daljnja je analiza lijeve strane *Rječnika* pokazala da Benešić nije bio isuviše sklon kajkavskome leksiku koji se sporadično javlja bilo u obliku dijalektne književnosti, bilo kao kajkavske interpolacije unutar standardnojezično pisanih djela novije hrvatske književnosti. Tome najbolje svjedoči neuključivanje znamenitih kajkavskih djela među izvore za *Rječnik*, ili s druge strane deklarativno uključivanje kajkavskih naslova te naslova koji sadrže kajkavske interpolacije među izvore za *Rječnik*, dok se kajkavska građa nije leksikografski obrađivala.

Sve nas to dovodi do zaključka da je Benešić, kao i mnogi njegovi suvremenici, bio pod utje-

---

158 Netko bi mogao pomisliti da su kajkavski autori zastupljeni u *Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* pa ih ne treba biti u *Benešićevu*, međutim to ne smatramo dobrim rješenjem iz dvaju razloga – kajkavski leksik i oblici iz 20. stoljeća koji ulaze u noviju hrvatsku književnost nisu isto što i kajkavski književni (standardni) jezik kojim se pisalo od polovice 16. do polovice 19. stoljeća pa ih tamo ne bi trebalo uvrštavati. I drugo, zašto bi se kajkavski leksik ovjeren u suvremenoj hrvatskoj književnosti getoizirao i obrađivao u zasebnom rječniku kao *drugi* jezik – nije li i on ravnopravan dionik hrvatske pisane jezične kulture?

159 Bilo bi zanimljivo istražiti u kojoj je mjeri zastupljen koji autor, iz kojih djela je ekscerpirano najviše citata i sl. Za to pak najprije trebamo *stare* sveske *Benešićeva rječnika* pretočiti u elektronički čitljiv tekst.

cajem štokavskoga purizma i ideologije standardnog jezika zbog koje je kajkavski jezični izričaj u hrvatskome društvu još od druge polovice 19. stoljeća na niskim granama po pitanju društvene ocjene i prestiža te često ostaje bez leksikografskog opisa.

Iako je *Benešićev rječnik* povijesni, obrađuje razdoblje hrvatske književnosti od preporoda do I. G. Kovačića te ideja o njegovoj koncepciji također pripada prošlosti (sredina 20. stoljeća), on se ipak završava u današnje vrijeme kada su na snazi drugačije političke, društvene i kulturne vrijednosti. Sukladno tome, hrvatska bi leksikografija trebala težiti objektivnijem, sociolingvističkom, opisu jezika novije hrvatske književnosti. Takav bi se opis mogao postići ili uspostavom novog projekta izrade rječnika hrvatske književnosti koji bi imao neutralniji odnos pri odabiru natuknica, ili revidiranjem lijeve strane *Benešićeva rječnika* i većim uključivanjem *kajkavskog* i uopće regionalnog leksika, barem onog koji ulazi u Benešićev korpus. Druga je opcija izglednija i logičnija, a revizija abecedarija *Benešićeva rječnika* osigurala bi status natuknice i riječi *vine* (iz Nemčića) i riječi *vino*.¹⁶⁰ Ovako je *Benešićev rječnik* tek prvi iskorak prema zaokruženom i vjerodostojnom rječniku novije hrvatske književnosti.

---

160 Uvidom u kartoteku neobrađenog slova *V* utvrđeno je da Nemčićev leksem *vine* iz *Kvasa bez kruha* nije predviđen da bude natuknicom *Benešićeva rječnika* iako se to djelo navodi kao izvor iz kojeg je Benešić crpio citatne potvrde.

Literatura

Algeo, John. 1989. „Dictionaries as seen by the educated public in great Britain and the USA“. U: *Woerterbuecher: ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Sv. 1. Ur. Josef Hausmann i dr. Berlin – New York: Walter de Gruyter, str. 28-34.

Anić, Vladimir. 2004. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Priredila Ljiljana Jojić. Zagreb: Novi Liber.

Babić, Stjepan. 1994. „Jezična raslojenost“. U: *Filologija*, 22-23, str. 193-199.

Barbarić, Ivan. 2016. *Rječnik griško-belgradskoga govora*. Crikvenica: Centar za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić.

Béjoint, Henri. 2010. *The Lexicography of English*. Oxford: Oxford University Press.

Benešić, Julije. 1985. „Predgovor“. U: *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*. Ur. Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus. Sv. 1 (*a-burkati*), str. IX-XV; XVII-XXVII.

Benešić, Julije. 1985. – 1990. *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*. Ur. Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus. Sv. 1-12.

Benešić, Julije. 2013. i 2017. *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*. Ur. Milan Moguš, Anja Nikolić-Hoyt, Josip Vončina. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. 13. sv. 2013. i 14. sv. 2017.

Dizdarević, Branka i Jelka Mišić-Jambrišak (ur.). 1936. *Bibliografija knjiga ženskih pisaca štampanih u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni i Hercegovini do svršetka 1935*. Beograd; Ljubljana; Zagreb: Udruženje univerzitetski obrazovanih žena u Jugoslaviji.

Filipović Petrović, Ivana. 2012.a „Leksikografska obrada frazema u Benešićevu Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića“. U: *Filologija*, 58, str. 115-132.

Filipović Petrović, Ivana. 2012.b. „Kognitivnolingvistički pristup razumijevanju metaforičkih značenja u Benešićevu Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića“. U: *Aktualna istraživanja u primijenjenoj lingvistici: zbornik radova s 25. međunarodnog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku (HDPL-a)*. Ur. Leonard Pon, Vladimir Karabalić, Sanja Cimer. Osijek: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, str. 512-536.

Filipović Petrović, Ivana. 2014. *Status frazema u „Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića“*. Disertacija u rukopisu. Zagreb: Filozofski fakultet.

Filipović Petrović, Ivana. 2015. „Completing the Unfinished: A Descriptive Dictionary of the Croatian Literary Language“. U: *Planning non-existent dictionaries*. Ur. João Paulo Silvestre, Alina Villalva. Lisabon: Centro de Linguística da Universidade de Lisboa – Universidade de Aveiro, str. 42-53.

Filipović Petrović, Ivana. 2018. „Rječnička uloga u razvoju frazeologije na primjeru frazeološke varijantnosti u Benešićevu rječniku“. U: Šesti hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanoga u Vukovaru i Vinkovcima od 10. do 13. rujna 2014. Drugi svezak. Ur. Stipe Botica, Davor Nikolić, Josipa Tomašić, Ivana Vidović-Bolt. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, str. 1103-1112.

Filipović Petrović, Ivana i Bojana Marković. 2013. „O revidiranju popisa pisaca i djela iz kojih su uzimani citati“. U: *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*. Ur. Milan Moguš, Anja Nikolić-Hoyt, Josip Vončina. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. 13. sv. (*s–spužvast*), str. XI-XIV.

Gorjanc, Vojko. 2017. *Nije rečnik za seljaka*. Beograd: Biblioteka XX vek.

Hamm, Josip. 1985. „Predgovor“. U: *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*. Ur. Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus. Sv. 1 (*a–burkati*), str. IX-XXXII.

Hrvatski jezični portal. <http://hjp.znanje.hr/> (pristupljeno 21. svibnja 2018.).

Hudeček, Lana. 2008. „Hrvatski jezik i jezik književnosti“. U: *Zagrebačka slavistička škola-www.hrvatskiplus.org* (pristupljeno 6. lipnja. 2018.) (<http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1836&naslov=hrvat->)

Ivančić Dusper, Đurđica – Martina Bašić. 2013. *Rječnik crikveničkoga govora*. Crikvenica: Centar za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić.

Klaić, Bratoljub. 1983. *Rječnik stranih riječi: tuđice i posuđenice*. Zagreb: Nakladni zavod MH.

Kranjčević, Milan. 2003. *Ričnik gäcke čakāvšćine: kōnpoljski divân*. Otočac: Katedra Čakavskog sabora pokrajine Gacke – Rijeka: Graftrade.

Kuvač Kraljević, Jelena i dr. 2016. „Uzorkovanje specijaliziranih govornih i pisanih korpusa jezika odraslih govornika: izazovi i nedoumice“. U: *Metodologija i primjena lingvističkih istraživanja*. Ur. Sanda Lucija Udier, Kristina Cergol Kovačević. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, str. 159-170.

Lukežić, Iva i Sanja Zubčić. 2007. *Grobnički govor XX. stoljeća*. Rijeka: Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.

Maček, Dora. 1994. „Regionalizmi i korisnik rječnika“. U: *Filologija*, 22-23, str. 211-216.

Maresić, Jela i Bojana Schubert. 2014. „Kajkavski jezični izraz u djelima Frana Galovića“. U: *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*, 26 (2), str. 25-40.

Matoš, Antun Gustav. 1900. *Novo iverje*. Zagreb: Nakladom kr. sveučilištne knjižare Franje Suppana (R. F. Auer).

Matković, Marijan. 1985. „Predgovor“. U: *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*. Ur. Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus. Sv. 1 (*a–burkati*), str. VII-VIII.

Milroy, James. 2013 [2007]. „Ideologija standardnog jezika“. U: *JAT: časopis studenata kroatistike*, 1/1, 36-43. S engleskog izvornika [The Routledge Companion to Sociolinguistics. Ur. Carmen Llamas, Louise Mullaney i Peter Stockwell. London – New York: Routledge, 133–139.] prevela Matea Grgurinović.

Moguš, Milan. 2002. *Senjski rječnik*. Zagreb – Senj: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Matica hrvatska Senj.

Nikolić-Hoyt, Anja. 2010. „Uz dovršavanje Benešićeva rječnika“ U: *Filologija*, 55, str. 61-87.

Nikolić-Hoyt, Anja. 2011. „Completing an unfinished historical dictionary“. U: *ORA Conference: The Fifth International Conference on Historical Lexicography and Lexicology (ICHLL5) – Selected proceedings*. Ur. Charlotte Brewer. Oxford: Oxford Research Archive (ORA), str. 1-12. (pristupljeno 19. 4. 2018.) https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:44c37fd5-78bc-4458-adb2-2864e614142d/download_file?file_format=pdf&safe_filename=Completing%2Ban%2Bunfinished%2Bhistorical%2Bdictionary&type_of_work=Record

Nikolić-Hoyt, Anja. 2013a. „Predgovor“. U: *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*. Ur. Milan Moguš, Anja Nikolić-Hoyt, Josip Vončina. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. 13. sv. (*s–spužvast*).

Nikolić-Hoyt, Anja. 2013b. „U pozadini rječnika“. U: *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*, 25(1), str. 151-166.

Nikolić-Hoyt, Anja. 2017. „Paralelne korpusne glose i dokumentacijski potencijal Benešićeva rječnika“. U: *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*, 29(2), str. 69-90.

Schneider, Edgar W. 2002. „Investigating variation and change in written documents“. U: *The handbook of language variation and change*. Ur. J. K. Chambers, Peter Trudgill, Natalie Schilling-Estes. Oxford: Blackwell, 67-96.

Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.

Sokolić-Kozarić, Josip – Gojko Sokolić-Kozarić. 2003. *Rječnik čakavskog govora Novog Vinodolskog*. Rijeka – Novi Vinodolski: vlastita naklada.

Šamija, Ivan Branko. 2012. *Rječnik jezika hrvatskoga*. Zagreb: Društvo Lovrećana.

Šonje, Jure (ur.). 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga.

Tafra, Branka. 2005. *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga.

Tafra, Branka. 2012. „Što je hrvatskoj leksikografiji natuknica?“ U: *Stručak riječima ispunjen: Zbornik radova posvećen Antici Menac o njezinu 90. rođendanu*. Ur. Željka Fink Arsovski. Zagreb: FF press, Filozofski fakultet, str. 111-132.

Tognini-Bonelli, Elena. 2001. *Corpus Linguistics at Work*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika. 2015. Ur. Jojić, Zagreb: Školska knjiga.

Senians in the Benešić's Dictionary aka the left side of the *Dictionary of the*

Croatian Literary Language from the Revival to I. G. Kovačić

ABSTRACT

The central focus of this paper is on the alphabetical entries of the *Dictionary of the Croatian Literary Language from the Revival to I. G. Kovačić*, better known as the *Benešić's dictionary*.

Since the text of this dictionary is based on corpus of quotations excerpted from five hundred works of recent Croatian literature, the first part of this paper analyzes the lexical contribution of Senj writers (S. S. Kranjčević, M. C. Nehajev, V. Novak and M. Ogrizović) to the alphabetical entries of the *Benešić's dictionary*. The so-called *Senj's entries*, which were included in the *Dictionary* only based on quotations from the works of Senj's writers can also be detected and it is investigated whether they are confirmed in the contemporary Croatian monolingual dictionaries or recorded and lexicographically analyzed solely in the *Benešić's dictionary*.

The search for *Senj's entries* in the *Benešić's dictionary* has opened many questions related to the selection of lexis that will become its alphabetical entries. One of the questions is whether Benešić was influenced by any linguistic ideology, and this will be answered by carefully reading the preface to the *Dictionary*. The second question is related to the representation of the Kajkavian lexis in the *Benešić's dictionary*, which is part of the recent Croatian literature (e.g. from the works of Galović, Domjanić, Krleža, Kovačić, etc.)

Both parts of the analysis resulted in striking results. On the one hand, the *Benešić's dictionary* proved to be far richer in lexis of the works of Senj writers than contemporary monolingual dictionaries and herein its quality and distinctiveness is underlined.

On the other hand, it appeared that Benešić, when selecting the entries for his dictionary, was influenced by the standard language ideology, and therefore he was reluctant to include the Kajkavian lexis confirmed in the recent Croatian literature – even from the works that were quoted as part of his corpus. In view of the foregoing, a review of the left side of the *Benešić's dictionary* is proposed.

Keywords: the *Benešić's dictionary*, alphabetical listing, writers of the town of Senj, the standard language ideology